

Lwfans Gofalwr

Y Lwfans Gofalwr yw'r prif fudd-dal i ofalwyr. Os ydych chi'n gofalu am rywun am 35 awr yr wythnos neu fwy, efallai y byddwch yn gymwys.

Mae'r daflen ffeithiau hon yn berthnasol i bobl sy'n byw yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon. **Yng Nghymru**, mae budd-dal newydd o'r enw 'Taliad Cymorth Gofalwr' wedi disodli Lwfans Gofalwr. [Gweler ein tudalen wybodaeth](#) i ddarganfod mwy.

Cynnwys

Beth yw Lwfans Gofalwr?	2
Pwy all hawlio Lwfans Gofalwr?.....	2
Lwfans Gofalwr a budd-daliadau eraill	10
Amddiffyn eich cofnod Yswiriant Gwladol (NI).....	16
Sut i hawlio Lwfans Gofalwr.....	18
Y penderfyniad.....	19
Herio'r penderfyniad	19
Beth i'w wneud os yw eich amgylchiadau'n newid	20
Cymorth pellach.....	24

Beth yw Lwfans Gofalwr?

Lwfans Gofalwr yw'r brif fudd-dal i ofalwyr. Os gallwch hawlio'r budd-dal hwn, mae'n werth **£83.30 yr wythnos** ac mae'r swm a delir yn cael ei adolygu bob blwyddyn yn Ebrill. Os ydych yn derbyn budd-daliadau penodol eraill, gan gynnwys Pensiwn y Wladwriaeth, efallai na fyddwch yn gallu cael eich talu'r Lwfans Gofalwr, er y gallai fod yn werth gwneud cais - gweler tudalennau 10-12 am ragor o wybodaeth.

Nid yw Lwfans Gofalwr yn fudd-dal sy'n cael ei brofi'n golud, sy'n golygu nad yw'n seiliedig ar eich incwm a'ch cyfalaf (neu unrhyw bartner). Fodd bynnag, gallwch ond gael eich talu Lwfans Gofalwr os yw'ch enillion o waith yn is na swm cap penodol - gweler tudalennau 6-8 am ragor o wybodaeth.

Mae Lwfans Gofalwr yn drethadwy. Fodd bynnag, bydd gofalwyr ond yn gorfod talu treth os oes ganddynt ffynonellau eraill o incwm trethadwy fel pensiynau galwedigaethol neu bersonol neu enillion rhan-amser, ac os yw'r incwm cyfunol hwn yn eu cymryd dros y trothwy ar gyfer talu treth. Mae Lwfans Gofalwr ar ei ben ei hun yn is na'r trothwy hwn.

Os ydych yn cael eich talu Lwfans Gofalwr, bydd yn cyfrif fel incwm wrth i unrhyw fudd-daliadau wedi'u profi ar sail modd rydych chi'n eu hawlio gael eu cyfrifo. Fodd bynnag, bydd eich cyfrifiadau budd-daliadau wedi'u profi ar sail modd yn cynnwys premiwm gofalwr, ychwanegiad gofalwr neu elfen gofalwr. Mae hyn wedi'i egluro'n fanwl ar dudalennau 12 a 13.

Pwy all hawlio Lwfans Gofalwr?

Nid yw pob gofalwr yn gallu hawlio Lwfans Gofalwr. Efallai eich bod yn gymwys os ydych yn cwrdd â **phob** un o'r amodau canlynol:

- > Rydych yn gofalu am rywun sy'n derbyn budd-dal anabledd cymwys.
- > Rydych chi'n gofalu am y person hwnnw am o leiaf 35 awr yr wythnos.
- > Rydych yn 16 oed neu'n hŷn.
- > Nid ydych mewn addysg llawn amser.
- > Nid ydych yn ennill dros £196 yr wythnos (ar ôl didyniadau).

- > Rydych yn bodloni amodau preswyl a phresenoldeb yn y DU.

Mae'r amodau hyn wedi'u hesbonio'n fanylach ar y tudalennau canlynol:

Rydych yn gofalu am rywun sy'n derbyn budd-dal anabledd cymwys

I fod yn gymwys ar gyfer Lwfans Gofalwyr, mae'n rhaid i'r sawl rydych chi'n gofalu amdano fod yn derbyn un o'r canlynol:

- > cyfradd ganol neu uwch o gydran gofal Lwfans Byw i'r Anabl (DLA)
- > unrhyw gyfradd o'r elfen byw dyddiol o'r Taliad Annibyniaeth Personol (PIP)
- > unrhyw gyfradd o Gymorth Presenoldeb
- > Cymorth Presenoldeb Cyson a delir gydag anafiadau diwydiannol neu gynlluniau pensiwn rhyfel neu
- > Taliad Annibyniaeth Lluoedd Arfog.

▶▶ **Nodyn:** Os nad yw'r person rydych chi'n gofalu amdano yn derbyn un o y budd-daliadau hyn, efallai y gallant wneud cais am un. Gallwch yna gweld os byddai'n gymwys am Lwfans Gofalwr, sy'n gallu cael ei ôl-ddyddio.

Os ydynt o dan 16 oed, gallent hawlio DLA yng Nghymru, Lloegr neu Gogledd Iwerddon. Os ydynt rhwng 16 oed a'r oedran Pensiwn Gwladol, gallent hawlio PIP. Os ydynt yn oedran Pensiwn Gwladol neu'n hŷn, gallent yn hytrach hawlio Lwfans Mynychu. Am ragor o wybodaeth am y budd-daliadau hyn, ewch i carersuk.org/benefits.

Rydych chi'n gofalu am y person hwnnw am o leiaf 35 awr yr wythnos

Gall y 35 awr gynnwys:

- > amser a dreulir yn helpu'r person yn gorfforol

> amser rydych yn ei dreulio 'cadw llygad' ar y person, e.e. atal nhw rhag dod i niwed trwy gerdded allan o'r tŷ 4

> amser a dreulir yn gwneud tasgau ymarferol ar gyfer y person, e.e. coginio

> amser a gymerir yn gwneud tasgau ymarferol, hyd yn oed os nad ydych yn eu gwneud yn bresenoldeb y person, gall hefyd gyfrif (megis paratoi neu lanhau ar gyfer rhywun sy'n ymweld â chi'n rheolaidd am ofal).

Rhaid i chi ddarparu gofal am 35 awr yr wythnos ar gyfer pob wythnos rydych yn hawlio Lwfans Gofalwr (gall y 35 awr fod ar unrhyw adeg o'r dydd neu'r nos).

Ar gyfer Lwfans Gofalwr, mae wythnos yn rhedeg o ddydd Sul i ddydd Sadwrn. Ni allwch gyfartaledd eich oriau dros nifer o wythnosau. Fodd bynnag, cewch egwylliau penodol yn y gofal – gweler tudalennau 20-23 am fwy o fanylion.

Ni allwch ychwanegu'r amser rydych yn treulio gofalu am wahanol bobl i wneud y 35 awr. Os ydych yn gofalu am fwy nag un person, mae'n rhaid i chi ddewis pa berson rydych yn hawlio ar eu cyfer, gan y gallwch ond derbyn un taliad o Lwfans Gofalwr.

Yn yr un modd, os ydych yn rhannu'r rôl gofalu gyda rhywun arall, ac rydych chi'ch dau yn darparu o leiaf 35 awr o ofal bob wythnos, dim ond un ohonoch sy'n gallu hawlio Lwfans Gofalwr. Mae angen i chi benderfynu rhyngoch chi pwy ddylai wneud yr hawliad. Dylai'r person arall geisio cyngor am y budd-daliadau y gallant hawlio, ac efallai y byddant yn gallu hawlio Credyd Gofalwr am yr amser y maent yn gofalu – gweler tudalennau 16-17 am fwy o fanylion.

Os yw'r person rydych chi'n gofalu amdano hefyd yn gofalu am rywun arall, gallwch chi'ch dau hawlio Lwfans Gofalwr am ofalu am bobl wahanol cyn belled â'ch bod chi'ch dau'n bodloni'r meini prawf. Mae hyn hefyd yn berthnasol os ydych chi'n gofalu am eich gilydd.

Rydych chi'n 16 oed neu'n hŷn

Gallwch wneud hawliad ymlaen llaw hyd at dri mis cyn eich pen-blwydd yn 16 oed, er y bydd y budd-dal ond yn cael ei dalu o'r diwrnod y byddwch yn troi'n 16.

Nid ydych mewn addysg amser llawn

Mae ystyr 'addysg amser llawn' yn gymhleth ac yn gallu dibynnu ar nifer o ffactorau gan gynnwys math y cwrs rydych yn ei wneud. Mae'n debygol y bydd eich cwrs yn cael ei ystyried yn 'amser llawn' os yw un o'r canlynol yn berthnasol:

- > Mae eich prifysgol, ysgol neu goleg yn disgrifio'r cwrs fel llawn amser (fodd bynnag, efallai na fydd rhai cyrsiau sy'n cael eu dosbarthu fel 'llawn amser' yn cael eu hystyried yn 'llawn amser' os yw'r astudiaeth dan oruchwyliaeth yn llai na 21 awr yr wythnos).
- > Mae gofyn i chi wneud 21 awr yr wythnos neu fwy o astudio (hyd yn oed os nad yw eich prifysgol, ysgol neu goleg yn disgrifio'ch cwrs fel llawn amser).

Tri phwynt arall i'w hystyried

1/ Wrth gyfrifo'r 21 awr, rydych yn cynnwys dim ond yr oriau a dreulir mewn 'astudiaeth dan oruchwyliaeth'. Ni wnewch gynnwys unrhyw amser a dreulir ar astudio heb oruchwyliaeth ar neu oddi ar safle'r brifysgol, ysgol neu goleg.

2/ Nid yw astudio dan oruchwyliaeth yn dibynnu ar a yw eich goruchwyliwr (h.y. athro, tiwtor, darlithydd) yn bresennol gyda chi. Os yw eich astudio yn cael ei wneud i gwrdd â gofynion rhesymol eich cwrs, mae'n fel arfer yn cyfrif fel astudio dan oruchwyliaeth, ni waeth a yw'r astudio hwnnw'n cael ei wneud ar neu oddi ar safle'r brifysgol, ysgol neu goleg.

3/ Os ydych chi mewn addysg rhan-amser, bydd angen i'ch prifysgol, ysgol neu goleg ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig bod eich cwrs yn ei gwneud yn ofynnol i gymryd rhan am lai na 21 awr yr wythnos.

Os ydych chi mewn addysg amser llawn, ni fyddwch yn gallu cael Lwfans Gofalwr yn ystod 'absenoldebau dros dro' o'ch cwrs, gan gynnwys cyfnodau gwyliau.

> Os ydych chi wedi rhoi'r gorau i fynychu eich cwrs (ond heb ei adael nac wedi eich diswyddo ohono), mae'n debyg y bydd hyn yn cael ei ystyried fel absenoldeb dros dro.

> Os nad ydych yn mynychu oherwydd cytundeb rhyngoch chi a'ch prifysgol, ysgol neu goleg, mae'n rhaid i'r penderfynwr benderfynu a yw'r egwyl gytûn hon yn ddigonol i olygu nad ydych bellach yn chwilio'n weithredol am eich cwrs astudio (a fyddai'n golygu nad yw'n 'absenoldeb dros dro'). Gallai hyn olygu y gallwch wneud cais am Lwfans Gofalwr.

> Byddent yn edrych ar:

- a allwch dal gael mynediad at gyllid ar gyfer eich astudiaethau
- a allwch dal gael mynediad at ddeunyddiau dysgu.

Weithiau mae'n anodd penderfynu a ddylai eich cwrs gael ei ystyried yn llawn amser neu ran-amser, neu a yw eich absenoldeb yn dros dro ai peidio. Gweler ein hadran 'Cymorth pellach' am ragor o arweiniad.

Rydych chi ddim yn ennill dros £196 yr wythnos (ar ôl didyniadau)

Os ydych chi mewn gwaith â thâl (gan gynnwys hunangyflogaeth), ni allwch dderbyn Lwfans Gofalwr os ydych yn ennill mwy na £196 yr wythnos (ar ôl didyniadau).

Os ydych mewn cyflogaeth ac yn derbyn yr un swm bob mis, mae eich enillion misol fel arfer yn cael eu lluosî â 12 mis i gael swm blynyddol ac yna eu rhannu â 52 wythnos i gael swm wythnosol.

Os ydych mewn cyflogaeth ac mae eich enillion yn amrywio, mae'n bosibl i'ch enillion gael eu cyfartalu dros gylch gwaith adnabyddadwy neu dros bum wythnos, neu dros gyfnod arall os yw hyn yn golygu y gellir cyfrifo swm wythnosol mwy cywir. Fodd bynnag, mae hyn yn ddewisol ac felly dylech sicrhau eich bod yn trafod eich amgylchiadau penodol gyda'r Uned Lwfans Gofalwr (neu'r Gwasanaeth Anabledd a Gofalwyr yng Ngogledd Iwerddon) am fwy o arweiniad a chlrdeb ar sut y bydd eich enillion penodol yn cael eu cyfrifo.

Os ydych mewn hunangyflogaeth, mae eich enillion wythnosol cyfartalog yn cael eu cyfrifo fel arfer trwy edrych ar gyfnod masnachu penodol, sef

fel arfer flwyddyn. Fodd bynnag, os ydych newydd ddechrau eich hunan-gyflogaeth, neu os oes newid yn eich amgylchiadau sydd wedi effeithio ar eich patrwm busnes arferol, gellir defnyddio cyfnod gwahanol sy'n fwy cynrychioliadol o'ch enillion wythnosol cyfartalog. Os ydych yn meddwl bod hyn yn berthnasol i chi, rhowch wybod i Uned Lwfans Gofalwr a gofynnwch iddynt gyfartaleiddio eich enillion dros gyfnod a fydd yn rhoi ffigur mwy cywir.

Beth sy'n cael ei ddidynnu?

Mae'r symiau canlynol yn cael eu didynnu o'ch enillion wythnosol gros (os ydych mewn cyflogaeth) neu'ch elw net (os ydych yn hunangyflogedig) cyn i'ch enillion gael eu hystyried ar gyfer Lwfans Gofalwr:

- > Treth Incwm
- > Yswiriant Gwladol
- > hanner eich cyfraniadau tuag at bensiwn galwedigaethol/personol.

Gallwch hefyd ddidynnu treuliau sy'n cael eu hysgwyddo *'yn gyfan gwbl ac yn unig ar gyfer dibenion y busnes'*, yn debyg i'r ffordd y gellir didynnu treuliau at ddibenion treth incwm. Gwiriwch gyda'r Uned Lwfans Gofalwr os ydych yn ansicr (gweler tudalen 26 am fanylion cyswllt).

Os oes rhaid i chi dalu am rywun i ofalu am y person rydych yn gofalu amdano oherwydd eich gwaith, gallwch ddidynnu'r taliadau hynny o'ch enillion hyd at werth hanner eich enillion (ar ôl y didyniadau uchod os ydynt yn berthnasol). Mae hyn yn cynnwys plentyn y gallwch chi neu bartner dderbyn Budd-dal Plant ar ei gyfer. Fodd bynnag, ni fydd hyn yn berthnasol os yw'r person rydych yn talu yn berthynas agos naill ai i chi neu i'r person rydych yn gofalu amdano (mae perthynas agos yn briod, partner neu bartner sifil, rhiant, mab, merch, brawd neu chwaer).

Enghraifft: Os ydych yn ennill £200 yr wythnos (ar ôl treth, Yswiriant Gwladol a unrhyw ddidyniadau sydd efallai yn berthnasol), ni fyddwch yn gymwys i Lwfans Gofalwr Fodd bynnag, os ydych yn rhoi £20 yr wythnos i mewn i bensiwn, gellir didynnu hanner o'r £20 o'ch enillion.

Byddai eich enillion ar gyfer Lwfans Gofalwr felly yn $£200 - £10 = £190$ yr wythnos. Gan nad yw hyn yn uwch na'r terfyn enillion (ar gyfer 2025-26), gallech hawlio Lwfans Gofalwr.

Nid yw pensiynau galwedigaethol neu bersonol yn cyfrif fel enillion ac mae modd i chi gael eich talu Lwfans Gofalwr yn ychwanegol at y rhain.

Os ydych yn derbyn incwm trethadwy, megis pensiynau galwedigaethol neu bersonol neu enillion rhan-amser, dylech hysbysu'r swyddfa dreth am eich Lwfans Gofalwr, oherwydd mae'n fudd-dal trethadwy.

Mae un eithriad i'r rheol incwm, sef os ydych yn gweithio yn ystod egwyl ganiataol mewn gofal, a dal i dderbyn Lwfans Gofalwr, ni ystyrir eich enillion – gweler tudalennau 20-23 am fanylion ar egwylion mewn gofal.

Rydych yn bodloni amodau preswyllo a phresenoldeb y DU

I fodloni'r profion preswyllo a phresenoldeb ar gyfer Lwfans Gofalwr, rhaid i chi fodloni'r amodau canlynol:

- Rhaid i chi fod yn bresennol neu gael eich trin fel bod yn bresennol ym Mhrydain Fawr neu Ogledd Iwerddon.
- Rhaid i chi fod wedi bod yn bresennol ym Mhrydain Fawr neu Ogledd Iwerddon am 104 allan o'r 156 wythnos cyn hawlio (dwy allan o'r tair blynedd diwethaf). Gelwir hyn yn brawf presenoldeb yn y gorffennol.
- Rhaid i chi fod yn preswyllo'n arferol yn y Parth Teithio Cyffredin (gan gynnwys y DU, Ynysoedd y Sianel, Ynys Manaw, neu Weriniaeth Iwerddon).

Mae 'bod yn bresennol' yn golygu bod yn gorfforol bresennol ym Mhrydain Fawr neu Ogledd Iwerddon. Gall rhai pobl gael eu trin fel bod ym Mhrydain Fawr neu Ogledd Iwerddon

tra dramor, e.e. aelodau'r lluoedd arfog neu bobl sydd yn absennol dros dro.

Y prawf presenoldeb blaenorol ddim yn berthnasol i bobl a gydnabyddir fel ffoaduriaid a'u teuluoedd neu sydd â diogelwch dyngarol. Mae eithriadau eraill, megis ar gyfer rhai sydd heb fod yn bresennol yn ddigon hir, ond sydd yn preswyllo'n arferol yn y DU ac wedi byw yn yr UE, neu sawl gwlad arall mae Prydain â chytundebau â hwy.

Y prawf preswyl arferol yw prawf i weld a ydych chi'n byw fel arfer yn y Deyrnas Unedig, Ynysoedd y Sianel, Gweriniaeth Iwerddon neu Ynys Manaw. Bydd hyn yn berthnasol i chi os ydych chi wedi bod yn byw dramor.

Nid oes diffiniad cyfreithiol pendant o 'breswyl arferol'. Yr hyn sy'n cael ei ystyried yw lle rydych chi'n byw fel arfer, lle rydych chi'n disgwyl byw yn y dyfodol, eich rhesymau dros ddod i'r wlad hon, hyd y cyfnod a dreuliasoch dramor cyn dod yma, a'r cysylltiadau sydd gennych o hyd â'r wlad lle daethoch chi ohoni. Fel gyda'r prawf presenoldeb blaenorol, mae rhai pobl nad oes angen iddynt fodloni'r gofyniad, fel y rhai â statws ffoadur neu dan amddiffyniad dyngarol neu rai aelodau o'r lluoedd arfog sy'n byw dramor (a'u teuluoedd).

Mae'n syniad da cael cyngor os nad ydych yn siŵr gan y gall y rheolau yn y maes hwn fod yn gymhleth. Os nad ydych yn siŵr a ydych yn bodloni'r meini prawf cymhwysedd, gallwch geisio cymorth gan eich Cyngor ar Bopeth lleol: citizensadvice.org.uk/about-us/contact-us/contact-us/contact-us.

Gall Canolfan AIRE hefyd ddarparu cyngor ar hawliau unigol yn Ewrop a gellir cysylltu â nhw ar **020 7831 4276** neu drwy e-bost yn info@airecentre.org.

Nodyn: Fel arfer, ni allwch hawlio Lwfans Gofalwr os oes gennych gyfyngiadau mewnfudo ar eich aros yn y DU (e.e. ni chaniateir i chi hawlio cyllid cyhoeddus, gan gynnwys y rhan fwyaf o fudd-daliadau lles yn ogystal â gwasanaethau tai a digartrefedd).

Os yw hyn yn wir, ceisiwch gyngor **cyn** hawlio oherwydd gall hawliad am Lwfans Gofalwr

Gall Lwfans effeithio ar eich hawl presennol neu ddyfodol i aros yn y DU. Efallai y gallwch gael cyngor mudo am ddim yn eich Canolfan Gyfraith leol. Dysgwch fwy yn www.lawcentres.org.uk. Fel arall, gallwch chwilio am gyngor mudo cymorth cyfreithiol lleol yn find-legal-advice.justice.gov.uk neu www.lawsoc-ni.org/solicitors yng Ngogledd Iwerddon.

Lwfans Gofalwyr a budd-daliadau eraill

Budd-daliadau sy'n gorgyffwrdd

Fel arfer, ni allwch gael Lwfans Gofalwyr os ydych yn derbyn un neu fwy o'r budd-daliadau canlynol:

- Pensiwn y Wladwriaeth
- Lwfans Cyflogaeth a Chefnogaeth yn Seiliedig ar Gyfraniadau
- Budd-dal Analluogrwydd
- Lwfans Mamolaeth
- Budd-daliadau gweddwr neu brofedigaeth
- Lwfans Anabledd Difrifol
- Lwfans Ceisio Gwaith yn Seiliedig ar Gyfraniadau.

Mae hyn oherwydd rheolau 'buddiannau gorgyffwrdd'. Mae hyn yn golygu os ydych yn derbyn mwy na swm Lwfans Gofalwr o un o'r buddiannau uchod, ni allwch gael eich talu Lwfans Gofalwr. Fodd bynnag, gallech hawlio 'hawl sylfaenol' i Lwfans Gofalwr.

I dderbyn 'hawl sylfaenol' i Lwfans Gofalwr, mae'n rhaid i chi wneud cais a bodloni'r meini prawf cymhwystra eraill i gyd. Gall cael 'hawl sylfaenol' i Lwfans Gofalwr gynyddu unrhyw fudd-daliadau wedi'u profi ar sail modd rydych eisoes yn eu derbyn neu gall olygu eich bod yn dod yn gymwys i fudd-dal wedi'i brofi ar sail modd am y tro cyntaf. Mae hyn oherwydd y gall swm ychwanegol o'r enw premiwm gofalwr, ychwanegiad gofalwr neu elfen gofalwr gael ei gynnwys yn y cyfrifiad ar gyfer budd-daliadau wedi'u profi ar sail modd – gweler tudalennau 12-14 am

manyllion pellach. Fodd bynnag, os yw unrhyw un o'r budd-daliadau a restrir uchod yn cael eu talu ar lefel is na Lwfans Gofalwr, gallech dderbyn swm bach o Lwfans Gofalwr ar ben y budd-dal arall rydych yn ei dderbyn.

Pensiynau'r Wladwriaeth

Er nad oes terfyn oedran uchaf ar gyfer hawlio Lwfans Gofalwr, mae eich taliad Lwfans Gofalwr fel arfer yn stopio pan fyddwch yn cyrraedd oed ymddeol oherwydd bydd eich Pensiwn y Wladwriaeth yn cael ei dalu yn ei le (oni bai bod eich Pensiwn y Wladwriaeth yn llai na swm Lwfans Gofalwr, ac felly gallech barhau i gael swm bach o Lwfans Gofalwr). Mae hyn oherwydd y rheolau 'budd-daliadau sy'n gorgyffwrdd' a ddisgrifir uchod.

Alla i barhau i dderbyn arian ychwanegol serch hynny?

Fodd bynnag, efallai y gallwch barhau i gael rhywfaint o arian ychwanegol fel cydnabyddiaeth am eich rôl gofalu, oherwydd efallai bod gennych 'hawl sylfaenol' i Lwfans Gofalwr. Fel yr eglurwyd, gallai hyn olygu eich bod yn dod yn gymwys i fudd-dal am y tro cyntaf (neu gallai un rydych eisoes yn ei dderbyn gynyddu).

Amser i ystyried cael gwiriad budd-daliadau?

Efallai y bydd yn werth trefnu gwiriad budd-daliadau am ddim os ydych ar fin cael eich Pensiwn y Wladwriaeth ac eisiau gwybod a fydd yr 'hawl sylfaenol' hwn yn eich buddio'n ariannol. Rheswm da arall fyddai os ydych eisoes yn derbyn eich Pensiwn y Wladwriaeth ac eisiau gwybod a yw'n werth hawlio'r 'hawl sylfaenol' hwn i Lwfans Gofalwr.

Gallwch ofyn i barhau i dderbyn Lwfans Gofalwr yn lle derbyn eich Pensiwn y Wladwriaeth ar unwaith (hy gallwch ohirio eich pensiwn). Fodd bynnag, ni fydddech yn cronni unrhyw bensiwn ychwanegol yn ystod yr amser hwnnw. Os ydych yn ystyried gohirio eich pensiwn, efallai y dymunech geisio cyngor. Gweler yr adran 'Cymorth Pellach' am fanyllion pwy i gysylltu am arweiniad.

►► **Enghraifft** : Rahila, 67, yn gofalu am ei gŵr, Saajid, 69, sydd yn derbyn y cyfradd is o Lwfans Presenoldeb (£73.90 yr wythnos). Maen nhw ill dau yn derbyn Pensiwn y Wladwriaeth (un o £130 yr wythnos ac un o £120 yr yr wythnos) ac gan nad oes ganddynt unrhyw incwm neu gynilion eraill, maen nhw hefyd yn derbyn Credyd Pensiwn Gwarant o £96.60 yr wythnos.

Mae eu hincwm wythnosol cyfan yn £420.50 yr wythnos. Yna mae Rahila yn gwneud cais am Lwfans Gofalwr. Dywedir wrthi na all gael ei dalu Lwfans Gofalwr gan ei bod yn derbyn ei Phensiwn y Wladwriaeth, ond ei bod yn bodloni'r holl feini prawf felly mae ganddi 'hawl sylfaenol'.

Mae Rahila yn hysbysu'r adran Credyd Pensiwn am hyn ac yn gofyn am ychwanegiad gofalwr (sy'n £46.40 yr wythnos) i gael ei gynnwys yn eu dyfarniad Credyd Pensiwn.

Mae incwm Rahila a Saajid yn cynyddu o £46.40 yr wythnos i £466.90. Gweler y dadansoddiad:

- Pensiwn Ymddeoliad y Wladwriaeth x 2 = £250
- Lwfans Mynychu = £73.90
- Credyd Pensiwn (gan gynnwys ychwanegiad gofalwr) = £143

Budd-daliadau sy'n cael eu hasesu'n seiliedig ar brawf modd

Os ydych chi'n cael Lwfans Gofalwr, bydd yn cael ei gyfrif fel incwm wrth i'ch budd-daliadau sy'n cael eu hasesu'n seiliedig ar brawf modd gael eu cyfrifo. Fodd bynnag, bydd eich cyfrifiadau budd-daliadau sy'n cael eu hasesu'n seiliedig ar brawf modd yn cynnwys premiwm gofalwr, ychwanegiad gofalwr neu elfen gofalwr.

Mae'r **premiwm gofalwr** yn swm ychwanegol o arian a gynhwysir wrth gyfrifo Cymhorthdal Incwm, Lwfans Ceisio Gwaith yn seiliedig ar incwm, Lwfans Cyflogaeth a Chefnogaeth sy'n seiliedig ar incwm, Budd-dal Tai a Gostyngiad Treth Cyngor (Rhyddhad Cyfradd yng Ngogledd Iwerddon).

Mae'r **ychwanegiad gofalwr** yn swm cyfatebol a delir gyda Chredyd Pensiwn.

Mae **elfen gofalwr** yn swm cyfatebol a delir gyda'r Credyd Cynhwysol.

Mae'r premiwm gofalwr a'r ychwanegiad gofalwr ill dau werth tua £46.40 yr wythnos. Mae'r elfen gofalwr yn werth £201.68 y mis (tua £46.54 yr wythnos).

Yr hyn mae hyn yn ei olygu'n ymarferol yw os ydych yn cael eich talu Lwfans Gofalwr ac yn barod yn derbyn budd-dal wedi'i brofi, bydd eich budd-dal wedi'i brofi'n gostwng ychydig.

Fodd bynnag, ar y cyfan, byddwch yn well eich byd gan y bydd y Premiwm/ Ychwanegiad/ Efen Gofalwr yn cael ei gynnwys wrth gyfrifo lefel eich gwobr ac fe gewch daliad ar wahân o Lwfans Gofalwr hefyd.

Os nad ydych yn cael Taliad Gofalwr oherwydd eich bod yn derbyn budd-dal arall sy'n gorgyffwrdd ag ef, gallwch dal gael y premiwm gofalwr neu ychwanegiad gan fod gennych yr hyn a elwir yn 'hawl sylfaenol' i Daliad Gofalwr (gweler tudalennau 10-11).

Os ydych yn bodloni meini prawf Taliad Gofalwr (neu a fydddech pe bai eich enillion yn rhy uchel), gallwch dal gael yr elfen gofalwr mewn Credyd Cynhwysol hyd yn oed os nad ydych yn gwneud cais am Daliad Gofalwr. Mae'n bwysig rhoi gwybod i'ch hyfforddwr gwaith eich bod yn ofalwr cyn gynted â phosibl hyd yn oed os na dderbyniwch Daliad Gofalwr.

 Nodyn: Mae Credyd Cynhwysol yn fudd-dal sy'n seiliedig ar brawf modd ar gyfer pobl o oedran gweithio Mae'n raddol yn disodli nifer o fudd-daliadau eraill sy'n gysylltiedig â chynnyrch. Pan fyddwch yn gwneud cais newydd (neu os yw eich amgylchiadau'n newid) newid), fel arfer bydd angen i chi hawlio Credyd Cynhwysol. Am fwy o wybodaeth, ewch i carersuk.org/universal-credit

Os ydych chi'n gallu dewis a ydych chi am symud i Credyd Cynhwysol, gwiriwch a fyddai'n fuddiol, gan nad yw bob amser yn ddoeth yn dibynnu ar eich sefyllfa. Gallwch wirio gyda chynghorydd ar advice@carersuk.org.

Pan gewch eich dyfarnu â Lwfans Gofalwr neu'r 'hawl sylfaenol' i Lwfans Gofalwr, rhowch wybod i'r adran budd-daliadau sy'n cael eu profi ar sail modd, fel y gellir cynnwys y premiwm gofalwr, ychwanegiad gofalwr neu elfen gofalwr yn eich cyfrifiad budd-dal. Gellir ôl-ddyddio'r premiwm gofalwr, ychwanegiad gofalwr neu elfen gofalwr i'r dyddiad y cafodd eich Lwfans Gofalwr ei ôl-ddyddio iddo. Dylai manylion cyswllt yr adrannau budd-daliadau perthnasol fod ar unrhyw lythyrau a anfonwyd atoch.

Os nad ydych eisoed yn derbyn budd-dal sy'n cael ei brofi ar sail modd ac yn cael eich dyfarnu â Lwfans Gofalwr neu'r 'hawl sylfaenol' i Lwfans Gofalwr, byddai'n werth cael gwiriad budd-daliadau i weld a allech fod yn gymwys i unrhyw beth arall. Gweler adran 'Cymorth pellach' am fanylion.

 Enghraifft : Mae Brenda (30) yn gofalu am ei ffrind, Geoff (40), sy'n derbyn y gyfradd safonol o'r elfen byw dyddiol o'r Taliad Annibyniaeth Personol (PIP).

Mae Brenda yn cael Lwfans Ceisio Gwaith o £92.05 yr wythnos.

Maen nhw'n byw ar wahân yng Nghymru ac mae Brenda yn berchen ar ei chartref ei hun. Mae Brenda yn gwneud cais am Lwfans Gofalwr ac yn penderfynu symud i Gredyd Cynhwysol fel gofalwr i Geoff.

Mae hi'n cael Tâl Gofalwr (£83.30 yr wythnos) a Chredyd Cynhwysol (£55.58 yr wythnos - er bod Credyd Cynhwysol yn cael ei dalu'n fisol). Yn gyffredinol, mae hi'n well o tua £46.50 yr wythnos.

Manteision y person rydych chi'n gofalu amdano

Os byddwch yn hawlio Tâl Gofalwr, ni fydd budd-dal anabledd y person rydych chi'n gofalu amdano (fel Lwfans Gofal neu Tâl Annibyniaeth Personol) yn cael ei effeithio, ac os ydynt yn cael Pensiwn y Wladwriaeth, ni fydd hwn yn cael ei effeithio chwaith. Fodd bynnag, os yw'r person rydych chi'n gofalu amdano yn cael budd-daliadau sy'n cael eu profi ar sail moddion, gall eich cais am Dâl Gofalwr effeithio ar faint y maen nhw'n ei gael.

Os ydyn nhw'n derbyn swm ychwanegol o arian o'r enw premiwm anabledd difrifol (neu ychwanegiad anabledd difrifol mewn Credyd Pensiwn) fel rhan o'u budd-daliadau sy'n seiliedig ar brawf modd, byddan nhw'n colli hwn os ydych chi'n cael Lwfans Gofalwr. Fodd bynnag, ni fydd hyn yn broblem os yw'r person rydych chi'n gofalu amdano yn cael Credyd Cynhwysol.

Mae'r premiwm anabledd difrifol (neu ychwanegiad anabledd difrifol mewn Credyd Pensiwn) yn £82.90 yr wythnos ac fe'i cynhwysir yn y rhan fwyaf o'r budd-daliadau sy'n seiliedig ar brawf modd y person rydych chi'n gofalu amdano os ydyn nhw'n bodloni'r canlynol:

> Maen nhw'n derbyn budd-dal anabledd sy'n gymwys:

- y gyfradd ganol neu uwch o'r elfen gofal o DLA
- y gyfradd byw bob dydd o PIP (ar unrhyw gyfradd)
- Lwfans Presenoldeb (ar unrhyw gyfradd) neu Lwfans Presenoldeb Cyson a delir gyda'r cynlluniau Anafiadau Diwydiannol neu Bensiynau Rhyfel neu
- Taliad Annibyniaeth y Lluoedd Arfog.

> Maen nhw'n byw ar eu pen eu hunain (ond mae eithriadau, er enghraifft os ydyn nhw'n byw gyda phobl eraill sy'n derbyn budd-dal anabledd sy'n gymwys hefyd).

> Nid oes neb yn cael eu talu Lwfans Gofalwr neu'r elfen gofalwr o Gredyd Cynhwysol am ofalu amdanynt:

- Os nad ydych yn cael Credyd Cynhwysol ac yn derbyn yr hawl sylfaenol i Lwfans Gofalwr, ni fydd y person rydych yn gofalu amdano yn colli eu premiwm anabledd difrifol (neu ychwanegiad).
- Os ydych yn cael Credyd Cynhwysol ac nid ydych yn cael Lwfans Gofalwr, ond yn derbyn yr elfen gofalwr yn eich dyfarniad Credyd Cynhwysol, yna bydd y person rydych yn gofalu amdano yn colli eu premiwm anabledd difrifol (neu ychwanegiad).

Mae'n bwysig i ystyried sut y gall hawlio Lwfans Gofalwr effeithio ar fudd-daliadau'r person rydych yn gofalu amdano ac i drafod hyn gyda nhw cyn gwneud cais. Cysylltwch â advice@carersuk.org os hoffech chi gael mwy o arweiniad.

►► Enghraifft: Mae Joe yn gofalu am ei ffrind, Sarah. Mae Sarah yn byw ar ei phen ei hun ac yn derbyn y gyfradd safonol o'r elfen byw bob dydd o PIP, a Lwfans Cyflogaeth a Chymorth sy'n gysylltiedig ag incwm (ESA).

Gan ei bod yn derbyn budd-dal anabledd cymhwysol (cyfradd safonol y cydran byw bob dydd o PIP), yn byw ar ei phen ei hun, ac nad oes neb ar hyn o bryd yn cael Taliad Gofalwr am ofalu amdani, mae Sarah yn cael y premiwm anabledd difrifol wedi'i gynnwys yn ei dyfarniad ESA sy'n gysylltiedig ag incwm. Mae hwn yn werth £82.90 ychwanegol yr wythnos.

Pe bai Joe yn hawlio Taliad Gofalwr ac yn cael ei dalu am ofalu am Sarah, gallai fod hyd at £83.30 yn well iddo yr wythnos (er efallai na fydd yn well o gymaint â hyn os yw hefyd yn derbyn budd-dal sy'n cael ei brofi yn ôl modd - gweler tudalennau 12-14 am ragor o fanylion).

Fodd bynnag, byddai Sarah yn colli'r premiwm anabledd difrifol yn ei dyfarniad ESA sy'n gysylltiedig ag incwm, ac felly byddai'n waeth o £82.90 yr wythnos.

Diogelu eich cofnod Yswiriant Gwladol (NI)

Mae eich cofnod Yswiriant Gwladol yn grynodeb o'ch cyfraniadau YG a dalwyd drwy waith, neu gredydau a ddyfarnwyd pan nad ydych yn gallu gweithio. Fe'i defnyddir i gyfrifo eich hawl i rai budd-daliadau'r wladwriaeth, e.e. y Pensiwn y Wladwriaeth.

Am bob wythnos y byddwch yn derbyn Lwfans Gofalwr, byddwch yn derbyn credyd YG Dosbarth 1 yn awtomatig i helpu i ddiogelu eich cofnod. Os na allwch hawlio Lwfans Gofalwr, efallai y gallwch hawlio Credyd Gofalwr yn lle hynny i ddiogelu eich cofnod. Gall y credydau hyn eich helpu i gyrraedd yr amodau cyfraniad ar gyfer pob budd-dal cyfrannol heblaw am Taliad Cymorth Profedigaeth.

Beth yw Credyd Gofalwr?

Mae Credyd Gofalwr yn ffordd o ddiogelu eich hawliau pensiwn os ydych yn gofalu am rywun, ond heb dalu cyfraniadau YG drwy waith â thâl ac yn methu

i hawlio Lwfans Gofalwyr. Nid ydych yn cael unrhyw arian os ydych yn hawlio Credyd Gofalwyr ond mae'n rhoi credyd cyfraniad Dosbarth 3 NI i'ch helpu i ddiogelu eich cofnod ac i gyfarfod â'r amodau ar gyfer eich Pensiwn Gwladol yn y dyfodol.

I hawlio Credyd Gofalwr, mae angen i chi fod yn gofalu am un person neu fwy am gyfanswm o 20 awr neu fwy yr wythnos. Rhaid iddynt fel arfer fod yn derbyn un o'r canlynol:

- y gyfradd ganol neu'r gyfradd uwch o'r elfen gofal o DLA
- yr elfen byw dyddiol o PIP (ar unrhyw gyfradd)
- Lwfans Presenoldeb (ar unrhyw gyfradd) neu Lwfans Presenoldeb Cyson
- Taliad Annibyniaeth Lluoedd Arfog.

Os nad ydynt yn derbyn un o'r budd-daliadau hyn, gallwch dal gael Credyd Gofalwr os yw gweithiwr iechyd neu gofal cymdeithasol wedi ardystio bod angen y gofal rydych yn ei ddarparu. Pan fyddwch yn gwneud cais, llenwch ran y Dystysgrif Gofal o'r ffurflen gais a gofynnwch i weithiwr iechyd neu gofal cymdeithasol ei llofnodi.

Gall Credyd Gofalwr hefyd fod o gymorth gyda seibiannau yn eich rôl ofalu. Gallwch barhau i'w dderbyn am hyd at 12 wythnos pan fyddwch yn cymryd seibiant o ofalu. Rhwch wybod i Uned Lwfans Gofalwr, neu'r Gwasanaeth Anabledd a Gofalwyr yng Ngogledd Iwerddon, os yw eich seibiant yn hirach.

Gallwch hefyd hawlio Credyd Gofalwr am unrhyw wythnos o fewn 12 wythnos cyn y dyddiad y byddwch yn gymwys i Dâl Gofalwr neu ar ôl y wythnos y byddwch yn peidio â bod yn gymwys i Dâl Gofalwr. Mae hyn heb fodloni'r amod 20 awr. Mae hyn yn golygu y gallech gael seibiant o ofalu am hyd at 12 wythnos heb golli eich credyd cyfraniadau Yswiriant Gwladol.

Ni fyddwch yn derbyn Credyd Gofalwr yn awtomatig. I hawlio Credyd Gofalwr, mae angen i chi wneud cais i'r Uned Lwfans Gofalwr (Lloegr, Cymru neu'r Alban) neu'r Gwasanaeth Anabledd a Gofalwyr (Gogledd Iwerddon) – gweler tudalen 26 am fanylion cyswllt. Gallwch ddarllen mwy am Credyd Gofalwr ar ein gwefan: [Credyd Gofalwr | Carers UK](#).

▶▶ Enghraifft: Mae Sue yn gofalu am ei brawd, Alfred. Mae Alfred yn derbyn Lwfans Gweini a Sue yn hawlio Lwfans Gofalwr am edrych ar ei ôl. Mae Alfred yn mynd i'r ysbyty a'i Lwfans Gweini yn dod i ben ar ôl 28 diwrnod. Mae hyn yn golygu y bydd Lwfans Gofalwr Sue hefyd stopio ar ôl 28 diwrnod. Gall Sue hawlio Credyd Gofalwr am hyd at 12 wythnos ar ôl i'w Lwfans Gofalwr ddod i ben.

Sut i hawlio Lwfans Gofalwr

Lloegr a Chymru

> Ewch i www.gov.uk/carers-allowance/how-to-claim i wneud cais ar-lein neu lawrlwythwch ffurflen hawlio. 18

> Gofynnwch am becyn hawlio DS700 (neu DS700(SP) os ydych chi'n cael Pensiwn y Wladwriaeth) drwy ffonio'r Uned Lwfans Gofalwr ar 0800 731 0297 (ffôn testun 0800 731 0317, mae croeso i alwadau gan Relay UK hefyd).

Gogledd Iwerddon

> Ewch i www.nidirect.gov.uk/articles/carers-allowance#toc-4 i wneud cais ar-lein neu i lawrlwytho ffurflen hawlio.

> Gofynnwch am becyn hawlio DS700 (neu DS700(SP) os ydych chi'n cael Pensiwn y Wladwriaeth) drwy ffonio'r Gwasanaeth Anabledd a Gofalwyr ar 0800 587 0912 (ffôn testun 0800 012 1574, mae croeso i alwadau gan Relay UK hefyd).

▶▶ Nodyn: Pan fyddwch chi'n llenwi'r ffurflen hawlio ar-lein, y person rydych chi'n nid oes angen i ofalwyr lofnodi eu caniatâd mwyach. Mae yna adran ymwadiad lle rydych chi'n datgan eich bod chi'n eu gwneud yn ymwybodol o'r canlyniadau posibl i'w buddion (gweler 'Manteision y person rydych chi'n gofalu amdano'). Anfonir hysbysiad at y person rydych chi'n gofalu amdano, gan roi gwybod iddyn nhw fod Lwfans Gofalwr a wnaed hawliad a'r effaith y gallai hyn ei chael ar eu budd-daliadau.

Gallwch ofyn am gymorth i gwblhau'r ffurflen hawlio gan asiantaeth gynghori leol. Gweler adran 'Cymorth pellach' am fwy o fanylion.

Pryd i hawlio

Yn gyffredinol, gellir ôl-ddyddio Lwfans Gofalwr hyd at dri mis, cyn belled â'ch bod yn gymwys yn ystod y cyfnod hwn. Mae angen i hyn gael ei nodi ar y ffurflen lle mae'n gofyn ichi pryd yr hoffech i'ch cais ddechrau. Mae eithriadau lle gellir ôl-ddyddio Lwfans Gofalwr ymhellach na thri mis.

Os ydych yn hawlio Lwfans Gofalwr o fewn tri mis i'r person rydych yn gofalu amdano gael penderfyniad am eu budd-dal anabledd cymhwysol, gellir talu Lwfans Gofalwr yn ôl o'r dyddiad y daeth y budd-dal anabledd cymhwysol yn daladwy (cyn belled â'ch bod yn cwrdd â'r amodau Lwfans Gofalwr am y cyfnod cyfan hwn). Mae angen i chi ofyn am ôl-ddyddio ar y ffurflen gais.

Gellir hawlio Lwfans Gofalwr hyd at dri mis ymlaen llaw hefyd, cyn belled â gallwch ddangos y byddwch yn cwrdd â'r meini prawf cymhwyster ar y dyddiad yn y dyfodol. Bydd taliadau'n cael eu gwneud o'r adeg y byddwch yn gymwys.

Y penderfyniad

Byddwch yn derbyn penderfyniad ysgrifenedig ar eich cais sy'n dweud wrthy'ch a ydych wedi cael Lwfans Gofalwr ac o ba ddyddiad. Os cewch y 'hawl sylfaenol' yn unig, byddwch yn dal i dderbyn llythyr penderfyniad ysgrifenedig. Cadwch eich llythyrau penderfyniad gan y gellir eu defnyddio fel tystiolaeth o'ch rôl gofalu os oes angen.

Herio'r penderfyniad

Os caiff eich cais am Lwfans Gofalwr ei wrthod, gallwch ofyn i'r Adran Gwaith a Phensiynau (DWP) yn Lloegr a Chymru, neu'r Adran Cymunedau (DfC) yng Ngogledd Iwerddon i edrych ar y penderfyniad eto. Rhaid i chi wneud hyn cyn apelio. Gelwir hyn yn ailystyried gorfodol.

Ar ôl i'r penderfyniad gael ei ailystyried, byddwch yn derbyn dau gopi o hysbysiad ailystyried gorfodol. Os ydych yn dal i anghytuno ar ôl iddynt adolygu eu penderfyniad, gallwch fynd ymlaen i gyflwyno apêl gyda'r Gwasanaeth Tribiwnlys (Cymru a Lloegr) neu'r Gwasanaeth Apeliadau (Gogledd Iwerddon). Bydd angen i chi atodi copi o'r hysbysiad ailystyried gorfodol gyda'r apêl.

Mae'n bwysig herio penderfyniad neu gael cyngor mor gyflym â phosib oherwydd bod terfynau amser sy'n golygu fel arfer fod rhaid i chi weithredu o fewn mis. Os ydych chi'n methu'r terfyn amser hwn, efallai y bydd hi'n dal yn bosib herio'r penderfyniad. E-bostiwch ein Llinell Gymorth yn advice@carersuk.org am ragor o arweiniad. Am fwy o wybodaeth am apelio penderfyniad budd-dal, ewch i carersuk.org/appealsguide.

Beth i'w wneud os yw eich amgylchiadau'n newid

Os oes newid yn eich amgylchiadau, mae'n bwysig adrodd hyn cyn gynted â phosib i osgoi unrhyw ordaliadau budd-dal. Gallwch adrodd hyn ar-lein yn www.gov.uk/carers-allowance-report-change neu cysylltwch â Uned Lwfans Gofalwyr (Cymru a Lloegr) neu'r Gwasanaeth Anabledd a Gofalwyr (Gogledd Iwerddon) – gweler tudalen 26 am fanylion cyswllt. Mae'n syniad da cadw cofnod hefyd. Os ydych chi'n pryderu am ordaliadau, gallwch e-bostio ni am arweiniad yn advice@carersuk.org.

Cymerwch egwyl

Gallwch gymryd egwyl o ofalu am hyd at bedair wythnos bob 26 wythnos a dal i gael Tâl Gofalwr. Rhaid i chi fod wedi darparu 35 awr neu fwy o ofal yr wythnos am o leiaf 22 o'r 26 wythnos diwethaf (gellir cynnwys hyd at wyth wythnos mewn ysbyty i chi neu'r person rydych yn gofalu amdano yn y 22 wythnos). Rhaid i'r person rydych wedi bod yn gofalu amdano fod wedi derbyn budd-dal cymwys am y cyfnod hwnnw.

Bydd Tâl Gofalwr yn parhau i gael ei dalu am hyd at 12 wythnos ar unrhyw gyfnod o 26 wythnos os ewch i'r ysbyty (cyhyd â bod chi neu'r person rydych yn gofalu amdano wedi treulio o leiaf wyth o'r wythnosau hynny yn yr ysbyty). Rhaid i chi fod wedi

dros 35 awr neu fwy o ofalu yr wythnos am o leiaf 14 o'r 26 wythnos diwethaf. Rhaid i'r person rydych yn gofalu amdano hefyd fod wedi bod yn derbyn budd-dal cymwys yn ystod y cyfnod hwnnw. Os bydd hynny'n dod i ben, gall eich Lwfans Gofalwr ddod i ben yn gynt.

Noder y bydd Lwfans Gofalwr yn dod i ben os yw eich cyfanswm seibiannau yn cyfateb i fwy na 12 wythnos yn y 26 wythnos diwethaf. Am arweiniad ar sut i ddiogelu eich cofnod Yswiriant Gwladol os bydd hyn yn digwydd, gweler tudalennau 16-17.

Teithio dramor

Gallwch barhau i dderbyn Lwfans Gofalwr am gyfnod dros dro tra byddwch dramor os ydych yn cwrdd â'r holl amodau canlynol:

- byddwch yn teithio dramor gyda'r person rydych yn gofalu amdano
- mae'r person rydych yn gofalu amdano yn parhau i dderbyn budd-daliad anabledd cymwys (tebygol o fod am uchafswm o 26 wythnos)
- pwrpas eich taith yw gofalu amdanynt.

Mewn unrhyw amgylchiadau eraill, gallwch barhau i dderbyn Lwfans Gofalwr am hyd at bedair wythnos (fel rhan o egwyl gofalwr fel y disgrifir uchod) cyhyd ag nad ydych wedi cael egwyl o fwy na phedair wythnos o ofalu yn y 26 wythnos diwethaf. Efallai eich bod wedi cael hyd at wyth wythnos ychwanegol o egwyl o ofalu yn y 26 wythnos diwethaf os oedd y rheswm dros yr egwyl oherwydd eich bod chi (neu'r person rydych yn gofalu amdano) yn yr ysbyty.

Os yw'r person rydych yn gofalu amdano'n mynd i'r ysbyty

Os yw'r person rydych yn gofalu amdano'n mynd i'r ysbyty ac rydych dros dro ddim yn darparu gofal am o leiaf 35 awr yr wythnos, gallwch barhau i dderbyn Lwfans Gofalwr am hyd at 12 wythnos, fel rhan o egwyl gofalwr, neu tan fod eu budd-dal anabledd yn stopio.

- > Os ydych yn gofalu am blentyn oedd o dan 18 oed pan aethant i'r ysbyty, gall eu budd-dal anabledd barhau i gael ei dalu am yr holl amser maent yno.

> Os ydych chi'n gofalu am oedolyn dros 18 oed, bydd eu budd-dal anabledd yn dod i ben fel arfer ar ôl 28 diwrnod (a gall ddod i ben yn gynt os ydynt wedi bod yn yr ysbyty neu mewn gofal preswyl yn y 28 diwrnod cyn y cyfnod presennol hwn).

Noder y bydd Lwfans Gofalwyr yn dod i ben os yw eich cyfanswm o egwylliau yn ychwanegu i fwy na 12 wythnos yn y 26 wythnos diwethaf.

Os yw'r person rydych chi'n gofalu amdano yn mynd i'r ysbyty ac rydych chi'n parhau i ofalu amdanynt am o leiaf 35 awr yr wythnos, gallwch barhau i gael Lwfans Gofalwr nes bod eu budd-dal anabledd yn dod i ben. Os yw'r person rydych chi'n gofalu amdano yn blentyn o dan 18 oed pan fyddant yn mynd i'r ysbyty, ac rydych chi'n parhau i ofalu amdanynt am o leiaf 35 awr yr wythnos, gallwch barhau i gael Lwfans Gofalwr am y cyfan o'r amser maen nhw yno. Fodd bynnag, bydd angen hysbysu'r Uned Lwfans Gofalwr neu'r Gwasanaeth Anabledd a Gofalwyr yng Ngogledd Iwerddon os ydynt yn cael eu derbyn i'r ysbyty (neu os ydych chi'n cael eich derbyn).

Os yw eich Lwfans Gofalwr yn dod i ben oherwydd bod y person rydych chi'n gofalu amdano yn aros yn yr ysbyty, gallwch barhau i gael y premiwm gofalwr neu ychwanegiad a delir o fewn eich budd-daliadau wedi'u profi ar sail modd am wyth wythnos ar ôl i'ch Lwfans Gofalwr ddod i ben.

Os ydych chi'n derbyn Cymorth Incwm fel gofalwr, gall hyn barhau am hyd at wyth wythnos ar ôl i'ch Lwfans Gofalwr ddod i ben (a dylai gynyddu i'r swm roeddech chi'n ei dderbyn o'r ddau Lwfans Gofalwr a Chymorth Incwm).

Os ydych chi'n hawlio Credyd Cynhwysol ac mae eich Lwfans Gofalwr yn dod i ben oherwydd bod y person yn yr ysbyty, bydd yr elfen gofalwr o fewn eich Credyd Cynhwysol hefyd yn dod i ben.

Os bydd y person rydych yn gofalu amdano yn mynd i ofal preswyl

Os bydd y person rydych yn gofalu amdano yn mynd i ofal preswyl, byddwch ond yn gallu parhau i hawlio Lwfans Gofalwr os ydynt yn parhau i dderbyn budd-dal anabledd cymwys ac rydych yn dal i ofalu amdanynt am o leiaf 35 awr yr wythnos.

Bydd y budd-daliadau canlynol fel arfer yn dod i ben ar ôl pedair wythnos, pan fydd rhywun

yn symud i ofal preswyl (a gall ddod i ben yn gynt os ydynt wedi bod yn yr ysbyty neu ofal preswyl yn y 28 diwrnod cyn yr arhosiad presennol hwn):

- y gydran gofal o'r Lwfans Byw i'r Anabl (DLA)
- y gydran byw bob dydd o'r Taliad Annibyniaeth Bersonol (PIP)
- Lwfans Presenoldeb.

Fodd bynnag, mae amgylchiadau penodol lle gall y budd-daliadau hyn barhau, fel os yw'r person yn talu ei ffioedd ei hun. Os yw eich Lwfans Gofalwr yn dod i ben oherwydd bod y person rydych chi'n gofalu amdano wedi symud i ofal preswyl, gallwch barhau i dderbyn y premiwm gofalwr neu ychwanegiad sydd wedi'i dalu gyda'ch budd-daliadau prawf modd am wyth wythnos ar ôl i'ch Lwfans Gofalwr ddod i ben.

Os ydych chi'n derbyn Cymorth Incwm fel gofalwr, gall hyn barhau am wyth wythnos ar ôl i'ch Lwfans Gofalwr ddod i ben (a dylai gynyddu i'r swm yr oeddech yn ei dderbyn o'r ddau Lwfans Gofalwr a Chymorth Incwm). Os yw eich Lwfans Gofalwr yn dod i ben oherwydd bod y person rydych chi'n edrych ar ei ôl mewn gofal preswyl ac rydych chi'n hawlio Credyd Cynhwysol, bydd yr elfen gofalwr o fewn eich Credyd Cynhwysol hefyd yn dod i ben.

Os yw'r person rydych chi'n edrych ar ei ôl yn marw

Gall hyn fod yn amser anodd iawn wrth i chi a'r aelodau o'r teulu geisio dod i delerau â'ch colled. Mae gennym rai canllawiau ar ein gwefan i'ch helpu gyda'r profedigaeth: [Ymdopi â phrofedigaeth | Carers UK](#).

Efallai y bydd hefyd yn ddefnyddiol deall sut y gall eich colled effeithio ar eich budd-daliadau. Fel arfer, gallwch barhau i dderbyn Lwfans Gofalwr am hyd at wyth wythnos ar ôl i'r person rydych yn gofalu amdano farw, cyn belled â'ch bod yn parhau i fodloni'r meini prawf oedran, astudiaeth, enillion a phreswyllo (gweler tudalennau 2-10). Rhaid i'r person yr oeddech yn gofalu amdano fod wedi bod yn gymwys i dderbyn budd-dal anabledd cymwys pan bu farw ac byddai angen i chi fod wedi bod yn gymwys i dderbyn Lwfans Gofalwr.

Os ydych yn derbyn budd-daliadau sy'n cael eu profi yn ôl modd, fel arfer gallwch barhau i dderbyn y premiwm gofalwr neu ychwanegiad o fewn eich budd-daliadau sy'n cael eu profi yn ôl modd am

hyd at wyth wythnos ar ôl i'r person rydych yn gofalu amdano farw. Os ydych yn derbyn Cymhorthdal Incwm fel gofalwr, gall hyn barhau hefyd hyd at wyth wythnos wedyn.

Os ydych yn derbyn Credyd Cynhwysol, mae'r elfen gofalwr fel arfer yn parhau am weddill y cyfnod asesu lle digwyddodd y farwolaeth, ac am y ddau gyfnod asesu nesaf.

Cymorth pellach

Mae ein gwefan yn cynnwys gwybodaeth ddefnyddiol ar faterion ariannol a ymarferol sy'n ymwneud â gofalu. Ewch i www.carersuk.org. Am gyfarwyddyd pellach, cysylltwch â gwasanaeth e-bost Llinell Gymorth Carers UK os oes gennych ymholiad manwl yn advice@carersuk.org neu ffoniwch 0808 808 7777 am wybodaeth gyffredinol. Gallwch ddod o hyd i fanylion am fudiadau gofalwyr lleol sydd efallai yn eich ardal ar ein gwefan yn carersuk.org/local-support.

Mudiadau eraill

Cyngor NI

w: <https://www.adviceni.net/> (Gogledd Iwerddon). Maen nhw hefyd yn gweithredu Llinell Gymorth Newidiadau Lles. Gweler 'Llinellau Gymorth Budd-daliadau'.

Age UK

Elusen sy'n ymroddedig i helpu pawb i fanteisio i'r eithaf ar fywyd yn hwyrach. **w:** www.ageuk.org.uk | **t:** 0800 678 1602 (Lloegr), 0300 303 44 98 (Cymru), 0800 124 4222 (Yr Alban), 0808 808 7575 (Gogledd Iwerddon)

Gwasanaeth Apeliadau Gogledd Iwerddon

Y gwasanaeth sy'n delio â'r broses apelio ar gyfer penderfyniadau budd-dal yng Ngogledd Iwerddon. **w:** www.nidirect.gov.uk/articles/appealing-against-a-benefits-decision#toc-10

Cyngor ar Bopeth

Yn cynnig cyngor rhad ac am ddim, annibynnol, cyfrinachol ac amhleidiol. (Cymru, Lloegr a'r Alban) **g**: www.citizensadvice.org.uk

Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd EM

I chwilio am lys neu dribiwnlys yng Nghymru neu Loegr, neu dribiwnlys yn yr Alban. **g**: www.find-court-tribunal.service.gov.uk/courts Yn Gogledd Iwerddon, gallwch chwilio yma: nidirect.gov.uk/contacts/northern-ireland-courts-and-tribunals-service

Arholwr Achosion Annibynnol

Gwasanaeth adolygu cwynion am ddim i bobl sydd wedi cyflwyno cwynion am eu cais am fudd-daliadau. (Cymru, Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon) **g**: www.ind-case-exam.org.uk | **ff**: 0800 414 8529 (ffôn testun: 18001 0800414 8529)

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus NI

Swyddog llywodraeth sy'n gyfrifol am ddelio â chwynion am wasanaethau'r wladwriaeth. (Gogledd Iwerddon) **g**: <https://nipso.org.uk> | **ff**: 0800 343424 (ffôn testun: 028 90897789)

Ombwdsmon Seneddol a Gwasanaeth Iechyd

Swyddog llywodraeth sy'n gyfrifol am ddelio â chwynion am wasanaethau'r wladwriaeth. (Cymru a Lloegr) **g**: www.ombudsman.org.uk | **ff**: 0345 015 4033 (ffôn testun: 0300 061 4298)

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus yr Alban (SPSO)

Y cam olaf ar gyfer cwynion am sefydliadau gwasanaeth cyhoeddus yn yr Alban. **w**: spso.org.uk/spso | **t**: 0800 377 7330

Llinellau Cymorth Budd-daliadau

Mae Gogledd Iwerddon yn cynnig tair llinell gymorth ar gyfer gwahanol bwrpasau:

Llinell Ymholiadau Budd-daliadau ar gyfer cwestiynau cyffredinol **t**: 0800 220 674 (textphone: 028 9031 1092)

Llinell Cymorth Newidiadau Lles ar gyfer cyngor annibynnol ar newidiadau budd-daliadau **t**: 0800 915 4604

Gwnewch y Galwad – i sicrhau nad ydych yn colli allan ar fudd-daliadau

t: 0800 232 1271 (neu gofyn am alwad yn ôl drwy anfon ADVICE i 079 8440 5248)

Yn Gogledd Iwerddon, mae un cyswllt ar gyfer Lwfans Mynychu, Lwfans Gofalwr a Lwfans Byw i'r Anabl, y **Gwasanaeth Anabledd a Gofalwyr Gogledd Iwerddon:**

t: 0800 587 0912 (ffôn testun: 0800 012 1574)

Lwfans Mynychu

(Lloegr a Chymru) **t:** 0800 731 0122 (ffôn testun: 0800 731 0317)

Uned Lwfans Gofalwr

(Lloegr, Cymru a'r Alban) ffôn: 0800 731 0297
(ffôn testun: 0800 731 0317)

Taliad Cymorth Gofalwr / Atodiad Lwfans Gofalwr / Grant Gofalwr Ifanc / Taliad Anabledd Oedolion / Taliad Anabledd Plant / Pensiwn
Taliad Anabledd Oedran

Diogelwch Cymdeithasol yr Alban (yr Alban) ffôn: 0800 182 2222 (Gwasanaeth Adleisio Testun: 18001 +0300 244 4000)

Lwfans Byw Anabledd
(Lloegr a Chymru)

- Os cawsoch eich geni ar neu cyn 8 Ebrill 1948:

ffôn: 0800 731 0122 (ffôn testun: 0800 731 0317)

- Os cawsoch eich geni ar ôl 8 Ebrill 1948:

ffôn: 0800 121 4600 (ffôn testun: 0800 121 4523)

Ar gyfer Lwfans Ceiswyr Gwaith, Cymhorthdal Incwm a Lwfans Cyflogaeth a Cymorth:

Canolfan Byd Gwaith

(Cymru, Lloegr a'r Alban)

Cais newydd **t:** 0800 055 6688 (ffôn testun: 0800 023 4888)

Cais presennol **t:** 0800 169 0310 (ffôn testun: 0800 169 0314)

Y Swyddfa Budd-daliadau neu Swyddfa Gwaith a Budd-daliadau (Gogledd Iwerddon)

Manylion swyddfeydd lleol: **w:**

www.nidirect.gov.uk/contacts/jobs-benefits-offices

Hawliadau ESA newydd **t:** 0800 085 6318 (ffôn testun: 0800 328 3419)

Hawliadau presennol **t:** 0800 587 1377 (ffôn testun: 0800 328 3419)

Credyd Pensiwn a Gwasanaeth Pensiwn

(Lloegr, Cymru a'r Alban)

Llinell hawlio Credyd Pensiwn: **t:** 0800 99 1234 (ffôn testun: 0800 169 0133)

Llinell hawliad Pensiwn y Wladwriaeth: **ff:** 0800 731 7898 (ffôn testun: 0800 731 7339)

(Gogledd Iwerddon)

Credyd Pensiwn: **ff:** 0808 100 6165 (ffôn testun: 0808 100 2198)

Llinell hawliad Pensiwn y Wladwriaeth: **ff:** 0808 100 2658 (ffôn testun: 0800 100 2198)

Taliad Annibyniaeth Personol

(Lloegr a Chymru)

Ceisiadau newydd **ff:** 0800 917 2222 (ffôn testun: 0800 917 7777)

Llinell ymholiadau **ff:** 0800 121 4433 (ffôn testun: 0800 121 4493)

(Gogledd Iwerddon)

Ceisiadau newydd **t:** 0800 012 1573 (ffôn testun: 0800 587 0937)

Llinell ymholiadau **t:** 0800 587 0932 (ffôn testun: 0800 587 0937)

Credydau Treth

(Cymru, Lloegr, Yr Alban a Gogledd Iwerddon) **t:** 0345 300 3900 (ffôn testun: 18001 wedyn 0345 300 3900)

Llinell Gymorth Credyd Cynhwysol

(Cymru, Lloegr a Yr Alban) **t:** 0800 328 5644 (ffôn testun: 0800 328 1344)

(Gogledd Iwerddon)

t: 0800 012 1331 (ffôn testun: 0800 012 1441)

Mae'r daflen ffeithiau hon wedi'i chynllunio i ddarparu gwybodaeth ddefnyddiol a chynghor. Nid yw'n ddatganiad awdurdodol o'r gyfraith. Rydym yn gweithio i sicrhau bod ein taflenni ffeithiau'n fanwl gywir ac yn gyfredol, ond mae gwybodaeth am fudd-daliadau a gofal cymunedol yn destun newid dros amser. Argymhellwn gysylltu â Llinell Gymorth Gofalwyr UK neu ymweld â'n gwefan am y wybodaeth ddiweddaraf.

Anfonwch eich adborth ar y daflen ffeithiau hon drwy anfon eich sylwadau i info@carersuk.org Diweddarwyd y daflen ffeithiau hon ym mis Ebrill 2025. Adolygiad nesaf i'w wneud ym mis Ebrill 2026.

Llinell Gymorth Gofalwyr UK

Am wybodaeth a chynghor arbenigol am ofalu.

0808 808 7777

(Dydd Llun – Dydd Gwener 9am-6pm)

cyngor@gofalwyr.uk

Gofalwyr UK

20 Stryd Fawr Dover
Llundain SE1 4LX
020 7378 4999
info@carersuk.org

Gofalwyr Cymru

029 2081 1370
info@carerswales.org

Gofalwyr Yr Alban

0141 378 1065
info@carerscotland.org

Gofalwyr Gogledd Iwerddon

028 90 43 98 43
info@carersni.org

Pa bynnag ffordd mae gofalu yn effeithio arnoch, rydym yma

Bydd gofalu yn effeithio ar bob un ohonom ar ryw adeg yn ein bywydau.

Gyda'ch cymorth, gallwn fod yno ar gyfer y 6,000 o bobl sy'n dechrau gofalu am rywun bob dydd.

Rydym ni'n unig elusen aelodaeth genedlaethol y DU ar gyfer gofalwyr: ymunwch â ni am ddim yn carersuk.org/join Rydym yn rhwydwaith cymorth ac yn symudiad dros newid.

Ewch i'n gwefan i ymuno â ni, helpu ni neu gael gafael ar fwy o adnoddau: carersuk.org

Gellir gofyn am yr wybodaeth hon mewn print mawr neu fel ffeil testun.